

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: KÓSA ISTVÁN

ROMÁNIA

IPARI ÁLMOK FÖLDJÉN

Románia a 20. századot átvészelt, időtlen szépségű és teljesen tönkretett részekből álló, groteszk kollázs. A táj, a városok és a bennük lakók máig viselik a II. világháborút követő négy évtizedben lezajlott sztálinista rendszerű iparosítás következményeit. Az országot vezető, kommunista mitológiára alapozó, de mélyen nacionalista diktátorok a túlnyomórészt mezőgazdaságból élő népet egy erőltetett, megkésett ipari forradalom végigjátszására kényszerítették

ROMÁNIA ELSŐ, TELJES HATALOMMAL rendelkező kommunista kormánya 1947-ben rendezkedett be. A nép új vezetői a jóléthez és az ország függetlenségéhez vezető egyetlen járható útként már kezdetektől egy nehéziparra alapozó gazdaság kiépítését jelölték meg. Hitték, hogy ez egy új világ alapja lesz. És lőn...

Az iparosítás igazán azonban csak 1958 után vett lendületet. Az akkor Románia élén álló Gheorghie Gheorghiu-Dej főtitkár az ipar és a román nemzettudat fejlesztésén alapuló nemzeti kommunizmus mellett kötelezte el magát. A lehető leginkább függetleníteni akarta az országot Moszkva hatalmától. Elutasította, hogy Románia – az akkor még túlnyomórészt agrárjellegű ország – a KGST-n belül az egyik fő élelmiszer-termelő szerepét kapja. Utódja, Nicolae Ceaușescu politikája is ugyanezen irányvonalakra, az ipar és a román nemzettudat fejlesztésére alapozott.

Munkaerőben nem volt hiány, ugyanis 1962-ig a mezőgazdasági területek többségét államosították, és az ellehetetlenített egykori földművelőket az új munkahelyek a városokba vonzották.

Amíg mindenkit lefoglalt a sok gát, erőmű, bánya, gyár építése, addig néha tényleg úgy tűnhetett, hogy jó irányban haladnak a dolgok. Közben a háttérben jelentős kölcsönök áramoltak az országba, hogy az országépítést finanszírozni lehessen. Az 1970-es évek folyamán az ipar állami propagandában bemutatott eredményeinek azonban kezdett egyre kevesebb közük lenni a valósághoz. Ezen az újabb grandiózus építkezések sem segítettek.

A 80-as évekre felhalmozódott óriási kölcsöntartozás nyomán jobb híján – a korábbi stratégiával ellentétben – újra erősíteni kezdték a gazdasági szálakat a többi szocialista országgal, és a lehető legtöbb előállított terméket exportálták.

Ceaușescu kölcsöntörlesztési rögeszméjének „eredményeként” a lakosság életszínvonala az 1980-as évek folyamán a nyomor határáig süllyedt. Egyre elérhetelenebbé váltak a luxuscikkékké átmínősült alapélelmiszerek, a fűtetlen tömbházlakásokban mind gyakoribbá váltak az áramszünetek. A boltok előtt kígyózó sorokban álldogálók is sejteni kezdték, hogy a szebb holnap megmarad ígéretnek. Végül – többek között – az általános társadalmi elégedetlenség söpörte el 1989 decemberében Ceaușescut és diktatúráját.

A Szovjetunió felbomlása és az egykori szocialista országokban végbemenő gazdasági-politikai változások eltüntették a román ipar termékeinek legfontosabb piacait. A világpiacon viszont e termékek versenyképtelennek bizonyultak.

Napjainkra – a néhány sikeresen privatizált vállalatot leszámítva – az egykor „sokoldalúan fejlett” iparból csak omladozó gyárépületek, szivárgó zagyatározók, gazdaságilag ellehetetlenült települések maradtak.

A korszak a legnagyobb károkat mégis a lelkekben okozta. Talán megdöbbenő, de sokan máig nosztalgiával gondolnak Románia „aranykorára”. Az egyént és az önálló gondolkodást teljesen elnyomó rendszer megszűnése után két évtizeddel a mai Romániában a legtöbben fásultan várják, hogy egy újabb utópia hajszolására sarkallják őket.

A lebontott gyárak helyére bevásárlóközpontok és parkolók épülnek. A határok gyakorlatilag megszűntek létezni. Minden házban képernyők villódnak. Azok, akikre korábban rákényszerítették a munkán, egyenlőségen és közös tulajdonon alapuló világ mítoszát, most önként fordulnak el a valóságtól.

Nicolae – épp egy újságpapírból sodort cigarettát szíva – az egykori „Bicapa” vegyipari kombinát nehézfémekkel szennyezett meddőhányójából gyűjt fémbulladékokat. A gyár bezárása után Dicsőszentmárton a gazdaságilag teljesen ellehetetlenült romániai kisvárosok egyik legjellemzőbb példájává vált. Nicolae jó napokon 15-20 kilogrammnyi rozsdás fémtörmeléket gyűjt össze. A közeli fémbegyűjtő központban ezért 10-14 lejt (600–900 forint) kap, és ez a családja teljes napi bevétele. A földdel, szakképesítéssel soha nem is rendelkező romáknak gyakorlatilag nincs semmilyen helyi érvényesülési esélyük (előző oldalpár)

A rohamléptékben iparosodó Romániában létrehoztak egy új társadalmi réteget: a városi munkásságot. Néhai földművelők tömegei költöztek új tömbháznegyedekbe vagy egészen új városokba. Az új tömbházakat kezdetben a városszélekre építették, de az 1970-es évektől kezdődően előszeretettel építették a régi, hagyományos városközpontok helyére. Nem mellékesen, a zárt, többé-kevésbé önfenntartó falusi közösségek szétszilálása a többnemzetiségű népesség homogenizálását is segítette

A 2006-ban bezárt felsőcsertési aranybánya egyike azon erdélyi bányáknak, amelyeket nagyrészt külföldi érdekcsoportok tulajdonában levő vállalatok szeretnék újra beindítani. Ezek az új, gazdaságilag hatékony üzemek – élükön a zászlóshajónak számító verespatakiival – nagyjából másfél évtized alatt kimeríteneék az érlelőhelyeket, meddőt és új munkanélküliek tömegeit hagyva maguk után

Roșca úr az Erdélyi-érchegységben található Szászavincen (Geamăna) született. Fiatalkorában Vajdahunyadon dolgozott gyári munkásként. 1991-ben feleségével hazaköltöztek szülőfalujukba. Akkorra már a veresvölgyi rézbánya zagytározójává alakították a völgyet, ahol egykor Szászavinc (Geamăna) falu volt. Roșcáék háza egy dombon van, így van még néhány évük, míg a zagy eléri a házukat, kertjüket. Földöntúli díszletek között élnek ugyanúgy, ahogy a mócok korábbi generáció is: teheneket tartanak, apró szántókat művelnek meg

1960-ban született meg a galaci fémipari kombinát megépítésére vonatkozó döntés. Ez egy szimbolikus jelentőségű lépés volt: Románia, a jó mezőgazdasági potenciállal rendelkező ország ezzel nyomatékosította, hogy nem kíván a szovjet blokk kiemelt élelmiszer-termelőjévé válni, inkább az iparosodás útjára lép. A gyárat sikeresen privatizálták, és túlélte az ország kommunizmusból a kapitalizmus irányába tartó két évtizedes botladozását

A közeli Náznafalva tehenei mit sem tudnak arról, hogy az 1962 óta közvetlenül Marosvásárhely mellett füstölgő Azomureș vegyipari kombinát főként műtrágyát gyárt. A jelenleg svájci többségi tulajdonban levő vegyi üzem több mint 2600 állandó munkahelyet biztosít. Közben irdatlan mennyiségű nitrogén-oxidokkal, kén-dioxiddal, szén-monoxiddal, szén-dioxiddal, ammóniával, szilárd részecskékkal és illékony szerves vegyületekkel dúsítja a légkört. És a közvetlen közelben több mint százezren élnek...

Az egykor a román ipar egyik büszkeségének tartott kolozsvári nehéziparban az 1980-as években több mint 8000-en dolgoztak. A rendszerváltás után, a sikertelen privatizációs kísérletek követően a berendezést ócskavasként értékesítették, a munkásokat szélnek eresztették. A hatalmas szerelőcsarnokok ma kísértetiesen üresek

A hírhedt kiskapusi kóromgyár és a kis kapacitással ma is működő színesfémkohó nehézfémekkel, kénvegyületekkel szennyezte a levegőt, a vizet és a talajt is. A város környékén még mindig sokan betegek e toxikus hatású anyagok okozta ártalmaktól
(balra)

A marosnémeti hőerőmű salaktározója. Az iparosítás évtizedeiben az energiaellátást sok nagy kapacitású és vízi erőmű építésével biztosították. Az ipar összeomlását követően rengeteg fölös energiatermelő kapacitás maradt. A romániai hőerőművek összességében több mint 10 000 MW előállítására képesek, ennek azonban ma csak töredékét hasznosítják. Ám ez az örökség komoly gazdasági ellenértet szolgáltat a megújuló energiaforrásokat hasznosító erőművek építésének támogatása ellen

Marosújvárott 1896-ban indították be a Solvay-féle szóda- és ammóniagyárat. A romániai kommunizmus évtizedeiben ezt is, mint sok más hasonló ipari létesítményt túlfejlesztették, és egy új várost építettek köré. A szódagyár 2010-ben történt végleges bezárása után a város nyugdíjaskor alatti lakosainak többsége már csak nagyvárosokban vagy külföldön talál munkát

Amíg a Ruszka-havasokban fekvő Kismuncselen működött a színesfémhánya, volt iskola, bolt és kocsmá is. Sokan költöztek oda, hogy jól fizetett bányászokként dolgozhassanak. 1998-ban bezárt a kitermelés, de a barakkokat még most is lakják. A néhány itt élő, iskoláskorú gyerek naponta leutazik a völgybe, mivel iskola ma már csak lent működik. Az egykori bányászfalú lassan félreeső, szegény hegyi településsé változik vissza ☹

